

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

CZART czy CZORT?

O J C Z Y S T Y – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

il. Marcelina Jarnuszkiewicz

Współcześnie obie formy są równie poprawne i niemal równie rzadko używane. Starszą formą jest rdzennie polski, używany „od zawsze” CZART, młodszą – nieco częściej spotykany w potocznej polszczyźnie, zapożyczony ze wschodu CZORT. CZORT – przez starszych warszawiaków wymawiany jako [ćort] – występował w gwarach wschodniej Polski, ale od początków XIX w. pod wpływem rosyjskiego чѣрт [č’iort] zaczął przenikać do polszczyzny ogólnej, wypychając CZARTA z żywego języka i czyniąc zeń wyraz książkowy. CZART – jako starszy – dorobił się językowej rodziny: zdrobnień CZARCIE i CZARCIĄTKO, przymiotników CZARCI i CZARTOWSKI (nie mamy odpowiedników z tematycznym -o- takim jak w CZORT), za to CZORT – jako bardziej ekspresywny – opanował frazeologię: co u czorta! tam do czorta! czort z nim! co za czort? ki czort? po kiego czorta... brzydki / drogi / zły jak czort; czort go wie; czort kogoś weźmie / wzię; iść do czorta; czort kogoś opętał, sam czort czegoś nie zrozumie / nie znajdzie... Pamiętajmy, że CZART i CZORT mają nietypowy celownik. Poprawnie powiemy i napiszemy: właściwy CZARTU albo właściwy CZORTU (a nie: czortowi). W liczbie mnogiej CZORT ma tylko formę niemęskoosobową: te CZORTY, natomiast starszy od niego CZART ma aż dwie postaci w mianowniku liczby mnogiej: niemęskoosobową CZARTY i męskoosobową CZARCI (np. Czarci nadali te wasze porachunki!).